ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
M. POIARES MADURO
της 1ης Οκτωβρίου 2009 [1]

1. Κατά πόσον οι αρχές της διαφάνειας της ένδικης διαδικασίας και της δημοσιότητας της δίκης επιβάλλουν να παρέχεται στο κοινό δυνατότητα προσβάσεως στα υπομνήματα που υποβάλλονται στο Δικαστήριο από τους διαδίκους; Αυτή είναι η ουσία της προβληματικής η οποία ανακύπτει από τις παρούσες αναιρέσεις ασκηθείσες από το Βασίλειο της Σουηδίας, μία ένωση δημοσιογράφων και την Επιτροπή αντίστοιχα κατά της αποφάσεως του Πρωτοδικείου [νυν Γενικού Δικαστηρίου].

I — Το ιστορικό της διαφοράς και η απόφαση του Πρωτοδικείου

2. Οι αιτήσεις αναιρέσεως αφορούν τη διαφορά μεταξύ της Association de la presse internationale ASBL (στο εξής: API) και της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων με αντικείμενο την πρόσβαση σε ορισμένα υπομνήματα που κατέθεσε η Επιτροπή στο πλαίσιο δικών ενώπιον του Πρωτοδικείου και του Δικαστηρίου.

3. Η API, μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα οργάνωση δημοσιογράφων, σκοπός της οποίας είναι η υποβοήθηση των μελών της να ενημερώνουν το κοινό στις χώρες καταγωγής τους σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση, ζήτησε από την Επιτροπή, με έγγραφο της 1ης Αυγούστου 2003, να λάβει γνώση αυτών των υπομνημάτων, δυνάμει του άρθρου 6 του κανονισμού (ΕΚ) 1049/2001 [2]. Με έγγραφο της 20ής Νοεμβρίου 2003, η Επιτροπή απέρριψε το αίτημα.

4. Κατά την Επιτροπή, τα εν λόγω έγγραφα ανήκαν σε διαφορετικές κατηγορίες. Όσον αφορά τα κατατεθέντα σε τρεις εκκρεμείς έως και σήμερα υποθέσεις έγγραφα [3], η Επιτροπή ισχυρίστηκε ότι η δημοσιοποίησή τους θα έβλαπτε τη θέση της ως καθής και ενδεχομένως θα την εξέθετε σε εξωτερικές πιέσεις ιδίως εκ μέρους του κοινού. Συνεπώς, τα έγγραφα ενέπιπταν στην εξαίρεση του κανονισμού 1049/2001 σε ό,τι αφορά τη γνωστοποίηση εγγράφων «η οποία θα μπορούσε να θίξει την προστασία που παρέχεται στο πλαίσιο των δικαστικών διαδικασιών και της παροχής νομικών συμβουλών» [4]. Για τον ίδιο

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η αγγλική.

2 — Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 30ής Μαΐου 2001, για την πρόσβαση του κοινού στα έγγραφα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής (ΕΕ L 145, σ. 43).

3 — Αποφάσεις της 14ης Δεκεμβρίου 2005, T-209/01, Honeywell κατά Επιτροπής (Συλλογή 2005, σ. II-5527), και T-210/01, General Electric κατά Επιτροπής (Συλλογή 2005, σ. II-5575), καθώς και της 1ης Φεβρουαρίου 2005, C-203/03, Επιτροπή κατά Αυστρίας (Συλλογή 2005, σ. I-935).

4 — Βλ. άρθρο 4, παράγραφος 2, του κανονισμού 1049/2001.

λόγο, η Επιτροπή αρνήθηκε επίσης την πρόσβαση στα υπομνήματα μιας τέταρτης υποθέσεως, η οποία αν και περατωθείσα, θεωρήθηκε στενώς συνδεδεμένη με άλλη εκκρεμή [5].

5. Όσον αφορά τις διαδικασίες λόγω παραβάσεως, η Επιτροπή προέβαλε περαιτέρω το επιχείρημα ότι τυχόν γνωστοποίηση των υπομνημάτων της «θα έθιγε την προστασία του σκοπού έρευνας» κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 2, του κανονισμού 1049/2001, ο οποίος συνίσταται στην επίτευξη φιλικού διακανονισμού της διαφοράς. Η Επιτροπή ακολούθησε αυτή τη συλλογιστική όχι μόνο σε υποθέσεις στο πλαίσιο των οποίων εκκρεμούσαν οι διαδικασίες λόγω παραβάσεως [6], αλλά και σε υποθέσεις των οποίων η διαδικασία είχε περατωθεί πλην όμως τα οικεία κράτη μέλη εξακολουθούσαν να μην έχουν συμμορφωθεί προς την απόφαση του Δικαστηρίου [7].

6. Η Επιτροπή δέχθηκε ότι, σύμφωνα με τον κανονισμό 1049/2001, το υπέρτερο δημόσιο συμφέρον για τη γνωστοποίηση του εγγράφου υπερισχύει του συμφέροντός της προς τήρηση του απορρήτου των εγγράφων. Εντούτοις, εκτίμησε ότι η API δεν προέβαλε κανένα επιχείρημα προς δικαιολόγηση ενός τέτοιου συμφέροντος. Τέλος, εξέτασε τη δυνατότητα μερικής προσβάσεως στα έγγραφα, την οποία και απέρριψε.

7. Η API προσέβαλε την απόφαση της Επιτροπής με προσφυγή που κατέθεσε στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου στις 2 Φεβρουαρίου 2004. Το Πρωτοδικείο παρέπεμψε την υπό κρίση υπόθεση ενώπιον του τμήματος μείζονος συνθέσεως, το οποίο εξέδωσε την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση στις 12 Σεπτεμβρίου 2007.

8. Στην απόφασή του, το Πρωτοδικείο τόνισε ότι ο κανονισμός 1049/2001 αποσκοπεί στο να παράσχει ευρεία πρόσβαση του κοινού στα έγγραφα, ενώ τυχόν εξαιρέσεις θα πρέπει να ερμηνεύονται στενά. Εντούτοις, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η Επιτροπή μπορούσε να αρνηθεί την ελεύθερη πρόσβαση του κοινού σε δικόγραφά της σε όλες τις υποθέσεις στις οποίες τα προφορικά επιχειρήματα δεν είχαν ακόμη αναπτυχθεί, διότι το συμφέρον της να διεξαχθεί η διαδικασία ελεύθερη από κάθε εξωτερική επιρροή ήταν αρκετό να καλύψει το σύνολο των εγγράφων της ένδικης διαδικασίας μέχρι το στάδιο της επ' ακροατηρίου συζητήσεως. Ωστόσο, σε περίπτωση που η άρνηση προσβάσεως στηριζόταν στη σχέση μεταξύ μιας περατωθείσας και μιας εκκρεμούς υποθέσεως, η Επιτροπή δεν μπορούσε να αρνηθεί την πρόσβαση στα έγγραφα χωρίς να αναφέρει συγκεκριμένα τον λόγο για τον οποίο παρόμοια κοινολόγηση θα έθετε σε κίνδυνο τη διαδικασία της εκκρεμούς υποθέσεως. Σχετικά με τις διαδικασίες λόγω παραβάσεως, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι το συμφέρον επιτεύξεως διακανονισμού

5 — Απόφαση της 6ης Ιουνίου 2002, T-342/99, Airtours κατά Επιτροπής (Συλλογή 2002, σ. II-2585).

6 — Υπόθεση C-203/03, Επιτροπή κατά Αυστρίας.

7 — Αποφάσεις της 5ης Νοεμβρίου 2002, C-466/98, Επιτροπή κατά Ηνωμένου Βασιλείου (Συλλογή 2002, σ. I-9427), C-467/98, Επιτροπή κατά Δανίας (Συλλογή 2002, σ. I-9519), C-468/98, Επιτροπή κατά Σουηδίας (Συλλογή 2002, σ. I-9575), C-469/98, Επιτροπή κατά Φινλανδίας (Συλλογή 2002, σ. I-9627), C-471/98, Επιτροπή κατά Βελγίου (Συλλογή 2002, σ. I-9681), C-472/98, Επιτροπή κατά Λουξεμβούργου (Συλλογή 2002, σ. I-9741), C-475/98, Επιτροπή κατά Αυστρίας (Συλλογή 2002, σ. I-9797), και C-476/98, Επιτροπή κατά Γερμανίας (Συλλογή 2002, σ. I-9855).

με τα κράτη μέλη δικαιολογούσε γενικευμένη άρνηση κοινολογήσεως των εγγράφων μόνο για όσο διάστημα δεν είχε ακόμη εκδοθεί απόφαση. Με την έκδοση της αποφάσεως, τα κράτη μέλη έχουν την υποχρέωση να συμμορφωθούν προς αυτήν και δεν χωρεί πλέον διαπραγμάτευση επί του ζητήματος.

9. Αιτήσεις αναιρέσεως κατά της αποφάσεως του Πρωτοδικείου ασκήθηκαν από την Επιτροπή (C-532/07), την API (C-528/07) και το Βασίλειο της Σουηδίας (C-514/07). Το Ηνωμένο Βασίλειο, το Βασίλειο της Δανίας και η Δημοκρατία της Φινλανδίας παρενέβησαν μεταγενέστερα.

10. Στην αίτησή της αναιρέσεως ενώπιον του Δικαστηρίου, η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι το Πρωτοδικείο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο δεχόμενο ότι, στις περιπτώσεις όπου η πρόσβαση στα υπομνήματα των διαδίκων ζητείται μετά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η αίτηση προσβάσεως θα πρέπει να εξετάζεται κατά περίπτωση. Κατά την Επιτροπή, το Πρωτοδικείο δεν ακολούθησε συνεπή συλλογιστική και έσφαλε μη λαμβάνοντας υπόψη το συμφέρον για ορθή απονομή της δικαιοσύνης, το συμφέρον άλλων προσώπων που αφορούσε η διαδικασία και τα δικαιώματα της Επιτροπής. Η Επιτροπή επίσης υποστηρίζει ότι το Πρωτοδικείο έσφαλε ζητώντας την κατά περίπτωση εξέταση των αιτήσεων προσβάσεως στα υπομνήματα των διαδίκων στις κατά το άρθρο 226 ΕΚ υποθέσεις λόγω παραβάσεως κράτους μέλους μετά την έκδοση της αποφάσεως και σε όλες τις υποθέσεις στις οποίες έχει μεν εκδοθεί σχετική απόφαση, αλλά οι οποίες συνδέονται με εκκρεμείς υποθέσεις. Η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση αποδυναμώνει την ικανότητά της να επιβάλει την εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου και να εξασφαλίσει την εκ μέρους των κρατών μελών τήρηση των υποχρεώσεών τους. Συνεπώς, η Επιτροπή ζητεί από το Δικαστήριο να αναιρέσει την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση του Πρωτοδικείου, καθόσον αυτή ακυρώνει την απόφαση της Επιτροπής να αρνηθεί την πρόσβαση.

11. Αντιθέτως, η API ζητεί από το Δικαστήριο να αναιρέσει την ως άνω απόφαση καθόσον αυτή δέχεται το δικαίωμα της Επιτροπής να μη δημοσιοποιεί τα υπομνήματά της πριν την επ' ακροατηρίου συζήτηση και είτε να ακυρώσει την απόφαση της Επιτροπής της 20ής Νοεμβρίου 2003 είτε να αναπέμψει την υπόθεση στο Πρωτοδικείο προκειμένου αυτό να αποφανθεί εκ νέου. Η API υποστηρίζει ότι η εξαίρεση που προβλέπεται από τον κανονισμό 1049/2001 σχετικά με την ένδικη διαδικασία επιβάλλει την κατά περίπτωση εξέταση και αμφισβητεί την αντίθετη ως προς αυτό το σημείο απόφαση του Πρωτοδικείου για τους ακόλουθους λόγους: i) αντιτίθεται στις καθιερωμένες αρχές ερμηνείας αυτής της εξαιρέσεως· ii) στηρίζεται στο ανύπαρκτο δικαίωμα της Επιτροπής να υπερασπίζεται τα συμφέροντά της από οποιαδήποτε εξωτερική επίδραση· iii) το Πρωτοδικείο έσφαλε ως προς την εφαρμογή της αρχής της ισότητας των όπλων· iv) παρέλειψε να δώσει το απαραίτητο βάρος στην πρακτική άλλων δικαστηρίων, και v) έσφαλε στηριζόμενο στην ανάγκη προστασίας των δικών που διεξάγονται κεκλεισμένων των θυρών. Η API επίσης υποστηρίζει ότι το Πρωτοδικείο παρερμήνευσε τη φράση «υπερισχύον δημόσιο

συμφέρον» κατά το άρθρο 4, παράγραφος 2, του κανονισμού 1049/2001.

12. Όπως και η API, το Βασίλειο της Σουηδίας ζητεί από το Δικαστήριο να αναιρέσει την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση καθόσον απορρίπτει την προσφυγή της API και να ακυρώσει την απόφαση της Επιτροπής της 20ής Νοεμβρίου 2003. Η Σουηδία ισχυρίζεται ότι οι εξαιρέσεις στους όρους δημοσιοποίησεως των εγγράφων πρέπει να ερμηνεύονται στενά και ότι δεν δικαιολογείται γενικευμένη άρνηση της προσβάσεως του κοινού στα έγγραφα.

II — Ανάλυση

Α — *Προκαταρκτικές παρατηρήσεις*

13. Το αίτημα της API για πρόσβαση στα εν λόγω έγγραφα της δικογραφίας έφερε στο προσκήνιο σημαντικά ερωτήματα σχετικά με τη διαφάνεια στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Το πρόβλημα της API δεν έγκειται τόσο στην απάντηση σε αυτά τα ερωτήματα, αλλά στη διαδικασία μέσω της οποίας τέθηκαν αυτά τα ερωτήματα. Βάσει της διαδικασίας που προβλέπεται στον κανονισμό 1049/2001 [8] όσον αφορά τις αιτήσεις προσβάσεως σε κατατεθέντα στο πλαίσιο εκκρεμών υποθέσεων υπομνήματα, η API απηύθυνε την αίτησή της στην Επιτροπή, ενώ το αίτημα θα έπρεπε να υποβληθεί ενώπιον του Δικαστηρίου.

14. Στο πλαίσιο εκκρεμούς διαφοράς, εναπόκειται στο Δικαστήριο, και όχι στην Επιτροπή, να αποφασίσει εάν το κοινό θα πρέπει να έχει πρόσβαση στα έγγραφα συγκεκριμένης υποθέσεως. Αυτή ήταν και η προσέγγιση η οποία υιοθετήθηκε στη Συνθήκη του Άμστερνταμ, όταν στο άρθρο 255 τα κράτη μέλη επέλεξαν να μην αναφερθούν στο δικαιοδοτικό όργανο. Εναπόκειται στο Δικαστήριο να αποφασίσει, όχι επειδή, όπως φαίνεται να πιστεύει η Επιτροπή, η αρχή της διαφάνειας δεν αφορά τα δικαιοδοτικά όργανα, αλλά μάλλον διότι κατά τη διάρκεια της ένδικης διαδικασίας, το Δικαστήριο είναι αυτό που χειρίζεται αποκλειστικά την υπόθεση. Μόνον το Δικαστήριο είναι σε θέση να σταθμίσει τα εμπλεκόμενα συμφέροντα και να κρίνει εάν η δημοσιοποίηση των εγγράφων ενδέχεται να προξενήσει ανεπανόρθωτη βλάβη σε κάποιο διάδικο ή να προσβάλει τη δίκαιη διεξαγωγή της δίκης. Εάν οι διάδικοι είχαν την ευχέρεια να αποφασίζουν για τη δημοσιοποίηση των εγγράφων, αυτοί θα ήταν ενδεχομένως υπερβολικά διστακτικοί ως προς τη

8 — Ο κανονισμός ρυθμίζει τη διαδικασία την οποία το κοινό πρέπει να ακολουθήσει για να ζητήσει έγγραφα από τα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εκτός του Δικαστηρίου, «ώστε να εξασφαλίζεται όσο το δυνατόν ευρύτερη πρόσβαση στα έγγραφα» (άρθρο 1, πρώτο εδάφιο). Η καθιερωμένη από τον κανονισμό αρχή προσβάσεως στα έγγραφα υπόκειται σε διάφορες εξαιρέσεις. Οι σχετικές με την υπό κρίση υπόθεση εξαιρέσεις ρυθμίζονται από το άρθρο 4, παράγραφος 2, το οποίο ορίζει ότι:
«Τα θεσμικά όργανα αρνούνται την πρόσβαση σ' ένα έγγραφο, η γνωστοποίηση του οποίου θα έθιγε την προστασία:
– των εμπορικών συμφερόντων ενός συγκεκριμένου φυσικού ή νομικού προσώπου, συμπεριλαμβανομένης της πνευματικής ιδιοκτησίας,
– των δικαστικών διαδικασιών και της παροχής νομικών συμβουλών,
– του σκοπού επιθεώρησης, έρευνας και οικονομικού ελέγχου,
εκτός εάν για τη γνωστοποίηση του εγγράφου υπάρχει υπερισχύον δημόσιο συμφέρον.»

δημοσιοποίηση εγγράφων που θα μπορούσε να θίξει τα συμφέροντά τους ενώ, αντιθέτως, θα ήταν ιδιαίτερα πρόθυμοι να δημοσιοποιήσουν έγγραφα ικανά να προξενήσουν ζημία στους αντιδίκους τους.

15. Αφού διευκρινίστηκε, λοιπόν, ότι για ζητήματα προσβάσεως σε έγγραφα κατατεθέντα ενώπιον του Δικαστηρίου αποφασίζει το ίδιο το Δικαστήριο, οι κύριοι κίνδυνοι, οι οποίοι κατά τους διαδίκους ελλοχεύουν στην υπό κρίση υπόθεση, εξαλείφονται. Για το Δικαστήριο δεν θα υπάρχει φόβος διαταράξεως των διασκέψεών του λόγω της δημοσιοποιήσεως εγγράφων εκ μέρους της Επιτροπής. Η δυνατότητα διεξαγωγής της δίκης κεκλεισμένων των θυρών δεν θα διακυβευθεί, αφού το Δικαστήριο μπορεί να αποφασίσει αν η δημοσιοποίηση ορισμένων εγγράφων αντιτίθεται στην ανάγκη τηρήσεως του απορρήτου σε συγκεκριμένη διαδικασία. Πρόβλημα δεν τίθεται ούτε και όσον αφορά την αρχή ισότητας των όπλων, αφού, σε αντίθεση με την Επιτροπή και το καθεστώς που έχει θεσπιστεί με τον κανονισμό 1049/2001, το Δικαστήριο έχει την εξουσία να ελέγξει την πρόσβαση στα κατατεθέντα από οποιονδήποτε διάδικο έγγραφα και είναι αδιαμφισβήτητα σε θέση να καθορίσει τις προϋποθέσεις προσβάσεως οι οποίες δεν θα θέσουν σε ουσιωδώς μειονεκτική θέση έναν από τους διαδίκους. Συνεπώς, εκτιμώ ότι η καλύτερη λύση στη συγκεκριμένη υπόθεση θα ήταν να θεωρηθεί ότι όλα τα έγγραφα που έχουν υποβληθεί από τους διαδίκους στο πλαίσιο εκκρεμών υποθέσεων εξαιρούνται από το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 1049/2001. Με την κατάθεσή τους ενώπιον του Δικαστηρίου, γίνονται στοιχεία της ένδικης διαδικασίας, ο χειρισμός της οποίας ανήκει στην αποκλειστική αρμοδιότητα του Δικαστηρίου. Αυτό βεβαίως δεν σημαίνει ότι το ίδιο το Δικαστήριο δεν υπόκειται σε περιορισμούς όταν αποφασίζει να επιτρέψει ή να μην επιτρέψει την πρόσβαση. Αντιθέτως, έχει υποχρέωση να αξιολογήσει τα αιτήματα προσβάσεως υπό το φως των αρχών της δικαιοσύνης και της διαφάνειας, λαμβάνοντας προσεκτικά υπόψη όλα τα εμπλεκόμενα συμφέροντα. Η δικαιοσύνη, δηλαδή, θα πρέπει να απονέμεται ορθώς και με διαφάνεια, εναπόκειται δε στο Δικαστήριο να διασφαλίσει την τήρηση αυτής της επιταγής σε όλες τις υποθέσεις.

16. Η άποψή μου έρχεται σε αντίθεση με τα διαλαμβανόμενα στη διάταξη του Δικαστηρίου στην υπόθεση C-376/98, Γερμανία κατά Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου [9]. Αν γινόταν δεκτό, όπως έκρινε το Δικαστήριο με την εν λόγω διάταξη, ότι οι διάδικοι είναι, κατ' αρχήν, ελεύθεροι να δημοσιοποιούν τα δικά τους υπομνήματα [10], θα ήταν αδύνατο για το Δικαστήριο να ελέγχει την πρόσβαση στα έγγραφα της δικογραφίας. Επιπλέον, εάν, όπως αναφέρεται στην εν λόγω διάταξη, η εκούσια δημοσιοποίηση από ένα διάδικο των δικών του υπομνημάτων δεν θέτει σε κίνδυνο την αμερόληπτη διεξαγωγή της δικαιοδοτικής διαδικασίας, η γενικευμένη άρνηση της Επιτροπής να δημοσιοποιήσει τα κατατεθέντα σε εκκρεμείς υποθέσεις υπομνήματα θα εστερείτο βάσεως. Είτε πρόκειται για εκούσια δημοσιοποίηση εγγράφων είτε για δημοσιοποίηση επιβαλλόμενη από κανονισμό, το ενδεχόμενο ασκήσεως πιέσεως από το κοινό, βλαπτικής για την αμερόληπτη

9 — Διάταξη της 3ης Απριλίου 2000 (Συλλογή 2000, σ. I-2247).
10 — Όπ.π. (σημείο 10).

διεξαγωγή της δικαιοδοτικής διαδικασίας ή για τη θέση ενός από τους διαδίκους, παραμένει. Στην πραγματικότητα, η διάταξη στην υπόθεση Γερμανία κατά Κοινοβουλίου και Συμβουλίου είναι ελαφρώς αντιφατική υπό την ακόλουθη έννοια: ενώ αναγνωρίζει, κατ' αρχήν, στους διαδίκους την ελευθερία δημοσιοποιήσεως των υπομνημάτων τους, το Δικαστήριο σημειώνει επίσης ότι, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, η δημοσιοποίηση εγγράφου θα μπορούσε, αντιθέτως, να θίξει την εύρυθμη λειτουργία της δικαιοσύνης. Λογικό επακόλουθο είναι, σε αυτές τις εξαιρετικές περιπτώσεις όπου διακυβεύεται η εύρυθμη λειτουργία της δικαιοσύνης, να μη δύναται το ζήτημα της δημοσιοποιήσεως να αφεθεί στους διαδίκους αλλά να πρέπει να αποφασιστεί από το Δικαστήριο. Εντούτοις, ποιος θα κρίνει αν ο εξαιρετικός χαρακτήρας μίας συγκεκριμένης περίπτωσης είναι αρκούντως ισχυρός ώστε να δικαιολογεί την εξέτασή της από το Δικαστήριο; Η απάντηση είναι προφανής: μόνον το ίδιο το Δικαστήριο μπορεί να προβεί σε παρόμοια κρίση. Προφανές είναι επίσης ότι η παρέμβαση του Δικαστηρίου έχει ουσιαστική σημασία όταν *προηγείται* οποιασδήποτε δημοσιοποιήσεως από τους διαδίκους. Σε περίπτωση που ένας διάδικος προβεί σε δημοσιοποίηση ενός εγγράφου το οποίο έπρεπε να παραμείνει απόρρητο και, κατά συνέπεια, απειληθεί η ορθή απονομή της δικαιοσύνης, καμία μετέπειτα ενέργεια του Δικαστηρίου δεν μπορεί να επανορθώσει την προκληθείσα ζημία.

17. Ένα άλλο ζήτημα το οποίο ανακύπτει εάν η πρόσβαση στα δικόγραφα αφεθεί στην πρωτοβουλία των διαδίκων ή αν θεωρηθεί ότι ρυθμίζεται καθ' ολοκληρίαν από τον κανονισμό 1049/2001 είναι αυτό της ισότητας των όπλων. Πώς θα μπορούσε το Δικαστήριο είτε να αφήσει αυτό το ζήτημα στη διάκριση των διαδίκων είτε να επιβάλει, βάσει του κανονισμού, σε ορισμένους διαδίκους (για παράδειγμα τα κοινοτικά όργανα) την υποχρέωση δημοσιοποιήσεως χωρίς ταυτόχρονα να θέσει υπό την ίδια υποχρέωση δημοσιοποιήσεως των διαδικαστικών εγγράφων και τους άλλους διαδίκους (συμπεριλαμβανομένων και των κρατών μελών); Ας υποτεθεί, για παράδειγμα, ότι η Επιτροπή –εξ ίδιας βουλήσεως είτε γιατί υποχρεούται να συμμορφωθεί προς τον κανονισμό– αποφάσισε να επιτρέψει την πρόσβαση στα έγγραφά της στο πλαίσιο μίας συγκεκριμένης υποθέσεως: είναι εύλογο να αναμένεται ότι την ίδια υποχρέωση θα πρέπει να υπέχουν και οι υπόλοιποι διάδικοι, αφού θα ήταν εξαιρετικά περίεργο να αρνηθεί το Δικαστήριο την πρόσβαση με την αιτιολογία ότι μια τέτοια δημοσιοποίηση θα προσέβαλλε την αμερόληπτη διεξαγωγή της δίκης. Συνεπώς, οι ίδιες οι αποφάσεις του Δικαστηρίου επί της προσβάσεως στα έγγραφα θα κατέληγαν να επηρεάζονται ουσιωδώς (αν όχι να καθορίζονται) από την πολιτική δημοσιοποιήσεως των άλλων οργάνων ή από τα καθιερωμένα από τον κανονισμό κριτήρια –ο οποίος, όμως, εξαρχής δεν έχει εφαρμογή στο Δικαστήριο.

18. Επιβάλλεται, επομένως, να επανεξετάσει το Δικαστήριο την άποψη που υιοθέτησε στην υπόθεση Γερμανία κατά Κοινοβουλίου και Συμβουλίου και να καταστήσει σαφές ότι το ίδιο, και όχι οι διάδικοι, πρέπει να ελέγχει την πρόσβαση σε έγγραφα εκκρεμών υποθέσεων. Έστω και αν το Δικαστήριο «επέδειξε πάντοτε περίσκεψη οσάκις επρόκειτο να μεταβάλει την ερμηνεία του δικαίου που έδωσε με προηγούμενες αποφάσεις του» για τη διασφάλιση των σημαντικών αξιών της

σταθερότητας, της ομοιομορφίας, της συνοχής και της ασφάλειας δικαίου [11], σε εξαιρετικές περιστάσεις επανεξέτασε τις προηγουμένως εκδοθείσες αποφάσεις του. Φρονώ ότι η παρούσα περίπτωση συγκαταλέγεται σε εκείνες στις οποίες η επανεξέταση δικαιολογείται. Όταν εκδόθηκε η διάταξη, οι πλήρεις συνέπειές της στο θέμα της προσβάσεως στα δικόγραφα δεν ήσαν σαφείς. Κατόπιν των αιτήσεων προσβάσεως στα έγγραφα σύμφωνα με τον κανονισμό 1049/2001, οι συνέπειες της γενικότητας με την οποία εκφράστηκε το Δικαστήριο στη διάταξη αυτή είναι σήμερα περισσότερο εμφανείς [12].

19. Εάν το Δικαστήριο συμφωνήσει με την άποψή μου επί του θέματος αυτού, τα ζητήματα τα οποία ανέκυψαν στο πλαίσιο της αιτήσεως αναιρέσεως σχετικά με τις εκκρεμείς υποθέσεις αποκτούν καθαρά θεωρητικό χαρακτήρα. Εντούτοις, για την περίπτωση που το Δικαστήριο αποφασίσει να μην αναθεωρήσει τη νομολογία του όπως αυτή διατυπώθηκε στη διάταξη επί της υποθέσεως Γερμανία κατά Κοινοβουλίου και Συμβουλίου, θα αναλύσω τους όρους υπό τους οποίους η Επιτροπή μπορεί να υποχρεωθεί σε δημοσιοποίηση εγγράφων. Εν πάση περιπτώσει, το ερώτημα που χρήζει απαντήσεως είναι το ίδιο με αυτό που θα ετίθετο εάν το Δικαστήριο αποφάσιζε το ίδιο να δημοσιοποιήσει ή όχι τα έγγραφα:

η δημοσιοποίηση του εγγράφου ενδέχεται να θίξει την αμερόληπτη διεξαγωγή της δίκης;

20. Επομένως εντός αυτού του πλαισίου θα εκθέσω τους νομικούς λόγους προς αμφισβήτηση της εκ μέρους του Πρωτοδικείου ερμηνείας των όρων δημοσιοποιήσεως των δικογράφων βάσει του κανονισμού. Με αυτόν τον τρόπο θα αναφερθώ στην ανάγκη ευρέσεως της ισορροπίας μεταξύ της ομαλής διεξαγωγής της δίκης και των συμφερόντων που άπτονται της διεξαγωγής της επ' ακροατηρίου συζητήσεως. Επίσης, θα διακρίνω τις εκκρεμείς υποθέσεις από εκείνες στις οποίες έχει ήδη εκδοθεί οριστική απόφαση.

Β — *Εκκρεμείς υποθέσεις*

21. Για να διαπιστωθεί εάν η προστασία της αμερόληπτης διεξαγωγής της δίκης απαιτεί τα κατατεθέντα από τους διαδίκους υπομνήματα να παραμένουν απόρρητα, πρέπει να εξεταστούν οι κοινές παραδόσεις των κρατών μελών και η πρακτική του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

11 — Βλ. προτάσεις μου στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις Cipolla (απόφαση της 5ης Δεκεμβρίου 2006, C-202/04 και C-94/04, Συλλογή 2006, σ. I-11421, σημείο 28).

12 — Απόφαση της 24ης Νοεμβρίου 1993, C-267/91 και C-268/91, Keck και Mithouard (Συλλογή 1993, σ. I-6097, σκέψη 14).

22. Στην περίπτωση του Δικαστηρίου του Στρασβούργου, η σχετική ρύθμιση παρέχεται από το άρθρο 33 του Κανονισμού του Δικαστηρίου [13], το οποίο ορίζει τα ακόλουθα:

«*Άρθρο 33*

(Δημόσιος χαρακτήρας των εγγράφων)

1. Παν έγγραφο κατατεθέν ενώπιον της Γραμματείας από τους διαδίκους ή από τρίτο, σχετικό με προσφυγή, εκτός των κατατεθέντων εντός του πλαισίου διαπραγματεύσεων προς φιλικό διακανονισμό όπως ορίζεται στο άρθρο 62, είναι προσιτό στο κοινό συμφώνως προς τις δοθείσες από τον Γραμματέα πρακτικές οδηγίες, εκτός εάν ο πρόεδρος του Δικαστηρίου, για λόγους που εκτίθενται στη δεύτερη παράγραφο, αποφασίσει διαφορετικά, είτε αυτεπαγγέλτως είτε κατόπιν αιτήσεως ενός από τους διαδίκους ή οποιουδήποτε άλλου ενδιαφερομένου προσώπου.

2. Η πρόσβαση του κοινού σε έγγραφο ή σε οιοδήποτε τμήμα αυτού δύναται να περιορισθεί προς το συμφέρον της ηθικής, της δημόσιας τάξης ή της εθνικής ασφάλειας σε μια δημοκρατική κοινωνία, όταν τούτο απαιτείται προς το συμφέρον ανηλίκων ή για την προστασία της ιδιωτικής ζωής των διαδίκων ή οποιουδήποτε άλλου ενδιαφερομένου ή στο βαθμό που ο Πρόεδρος του Δικαστηρίου κρίνει ως απολύτως αναγκαίο, οσάκις, σε ειδικές περιστάσεις, η δημοσιότητα είναι ικανή να θίξει τα σχετικά με την απονομή της δικαιοσύνης συμφέροντα.

3. Κάθε αίτημα τηρήσεως του απορρήτου ως προς τα έγγραφα, όπως ορίζει η πρώτη παράγραφος, θα πρέπει να αιτιολογείται και να διευκρινίζει εάν ζητείται να παραμείνει απρόσιτο στο κοινό όλο το έγγραφο ή μόνον τμήμα αυτού.

4. Οι αποφάσεις των τμημάτων είναι προσιτές στο κοινό. Το Δικαστήριο καθιστά περιοδικά προσιτές στο κοινό γενικές πληροφορίες επί των αποφάσεων των Επιτροπών κατά το άρθρο 53, παράγραφος 2.»

23. Η αρχή που καθιερώνεται εν προκειμένω δέχεται ότι όλα τα κατατεθέντα από τους διαδίκους ή από τρίτον (όπως οι παρεμβαίνοντες) στο πλαίσιο προσφυγής, εκτός των εγγράφων των σχετικών με φιλικό διακανονισμό, είναι δημόσια. Δεν γίνεται διάκριση μεταξύ εκκρεμών και περατωθεισών υποθέσεων. Εντούτοις, το άρθρο 33 προβλέπει περιορισμούς όσον αφορά την πρόσβαση στα έγγραφα, όταν θεωρήσεις απτόμενες της ηθικής, της δημοσίας τάξεως, της εθνικής ασφαλείας, της προστασίας των ανηλίκων, της προστασία της ιδιωτικής ζωής και του συμφέροντος της δικαιοσύνης το επιβάλλουν. Αυτές οι θεωρήσεις δρουν περιοριστικά στο δικαίωμα προσβάσεως του κοινού στα έγγραφα της δικογραφίας: ενώ η δημοσιότητα

13 — Το άρθρο 40 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου είναι επίσης εφαρμοστέο: «[…] Το κοινό έχει πρόσβαση στα έγγραφα που κατατίθενται στη Γραμματεία, εκτός αν ο Πρόεδρος του Δικαστηρίου αποφασίσει διαφορετικά.»

αποτελεί τον κανόνα, το απόρρητο διασφαλίζεται όταν κρίνεται αναγκαίο σε μία συγκεκριμένη υπόθεση. Επιπλέον, πρέπει να τονισθεί ότι ο έλεγχος της προσβάσεως στα έγγραφα της δικογραφίας εναπόκειται στο Δικαστήριο του Στρασβούργου. Αυτό προκύπτει σαφώς από το άρθρο 33, παράγραφος 1, το οποίο ορίζει ότι ο Πρόεδρος του Δικαστηρίου μπορεί να περιορίσει την πρόσβαση στα έγγραφα, όχι μόνον κατόπιν αιτήσεως των διαδίκων ή τρίτου αλλά και αυτεπαγγέλτως, εάν το θεωρήσει αναγκαίο για οποιονδήποτε από τους λόγους που εκτίθενται στην παράγραφο 2.

24. Όσον αφορά τα κράτη μέλη, καμία γενική απαίτηση τηρήσεως του απορρήτου των εγγράφων και απαγορεύσεως της δημοσιοποιήσεως των υπομνημάτων των διαδίκων δεν ευρίσκεται στη νομοθεσία τους. Πράγματι, πολλές εθνικές έννομες τάξεις φαίνεται να έχουν αλλάξει την προσέγγιση τους με αποτέλεσμα, εκεί όπου η πρόσβαση ήταν εξαιρετικά περιορισμένη, τώρα να διασφαλίζεται κάποιος βαθμός δημοσιότητας. Κατά συνέπεια, μια μεγάλη πλειονότητα των κρατών μελών σήμερα επιτρέπει υπό ορισμένους όρους την πρόσβαση στα έγγραφα της δικογραφίας [14].

25. Αν και το Δικαστήριο δεν έχει ρητώς εξετάσει αυτό το ζήτημα, η νομολογία δεν τάσσεται υπέρ της ανάγκης γενικευμένης απαιτήσεως τηρήσεως του απορρήτου των εγγράφων. Αυτό αληθεύει στην περίπτωση της προαναφερθείσας διατάξεως του Δικαστηρίου στην υπόθεση Γερμανία κατά Κοινοβουλίου και Συμβουλίου, η οποία ορίζει «ότι η κοινοποίηση εγγράφου θα μπορούσε να θίξει την ορθή απονομή της δικαιοσύνης» μόνον όταν συντρέχουν «ειδικές περιστάσεις» [15]. Παρά ταύτα, η κρίση του Δικαστηρίου επί του θέματος δεν περιορίζεται μόνο σε αυτή τη διάταξη. Σε εξέταση του ζητήματος προσβάσεως στις γνωμοδοτήσεις της νομικής υπηρεσίας του Συμβουλίου, το Δικαστήριο εκτίμησε κατά τη συζήτηση αλλά τελικώς απέρριψε τις ανησυχίες που εκφράσθηκαν για πιέσεις προερχόμενες από το κοινό στο πλαίσιο αυτό. Το Δικαστήριο, στην πραγματικότητα, υιοθέτησε μία λιγότερο επιφυλακτική στάση από αυτή που παρουσίασα στις προτάσεις μου επί του οικείου θέματος [16]. Συμπέρανε ότι «ακόμα και αν τα μέλη αυτής της νομικής υπηρεσίας υφίστανται παράνομες πιέσεις για τον σκοπό αυτό, είναι αυτές ακριβώς οι πιέσεις, και όχι η δυνατότητα κοινολογήσεως των νομικών γνωμοδοτήσεων, που μπορούν να θέσουν υπό αμφισβήτηση το συμφέρον που έχει το θεσμικό αυτό όργανο […] ενώ απόκειται προφανώς στο Συμβούλιο να λάβει τα αναγκαία μέτρα για την παύση των πιέσεων αυτών» [17]. Το ίδιο ισχύει και στην περίπτωση παράνομων πιέσεων επί του δικαστή και των διαδίκων στις ένδικες διαδικασίες.

26. Επιπλέον, η πρακτική των διεθνών δικαστηρίων καταδεικνύει ότι δεν υπάρχει λόγος ανησυχίας μήπως θιγεί η ένδικη διαδικασία μέσω της δημοσιοποιήσεως των διαδικαστικών εγγράφων. Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για τη Ρουάντα, παραδείγματος χάριν,

14 — Για τις διαφορετικές λύσεις οι οποίες έχουν υιοθετηθεί από τα κράτη μέλη, βλ. κατωτέρω σημείο 29.

15 — Διάταξη της 3ης Απριλίου 2000, C-376/98, Γερμανία κατά Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου (Συλλογή 2000, σ. I-2247, σκέψη 10).

16 — Βλ. σημείο 40 των προτάσεών μου στις υποθέσεις C-39/05 P και C-52/05 P, Σουηδία και Turco κατά Συμβουλίου (απόφαση της 1ης Ιουλίου 2008, Συλλογή 2008, σ. I-4723), όπου εξηγώ ότι όλες οι γνωμοδοτήσεις των νομικών υπηρεσιών των οργάνων τυγχάνουν κατά κανόνα εμπιστευτικής μεταχειρίσεως.

17 — Όπ.π. (σκέψη 64).

παρά την επιτακτική ανάγκη τηρήσεως του απορρήτου προς προστασία των μαρτύρων, επωφελείται του ευνοϊκού προς τη δημοσιότητα των δικών κανονισμού του και απαιτεί όλα τα υπομνήματα να είναι δημόσια εκτός εάν υπάρχουν εξαιρετικοί λόγοι αυτά να παραμείνουν απόρρητα, οπότε απαιτείται οι διάδικοι να καταθέσουν γραπτές δημόσιες εκδοχές των απορρήτων εγγράφων τους [18]. Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο ακολούθησε παρόμοια προσέγγιση, καθιστώντας διαθέσιμα στη σελίδα του στο Διαδίκτυο τα έγγραφα των διαδίκων, εκτός εάν η μη δημοσιοποίηση έχει διαταχθεί από το Δικαστήριο ή είναι αναγκαία για να προστατευθούν ευαίσθητα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα [19]. Υπ' αυτήν την έννοια, η τάση που φαίνεται να επικρατεί είναι η εξής: όσο περισσότερο το δικαιοδοτικό όργανο είναι απομακρυσμένο από τον πολίτη, τόσο περισσότερο μεριμνά για τη διαφάνεια της ενώπιόν του διαδικασίας [20].

27. Η πρακτική στις Ηνωμένες Πολιτείες επίσης καταδεικνύει ότι η δίκαιη δίκη μπορεί να συνυπάρξει αρμονικά με τη δυνατότητα προσβάσεως του κοινού στα έγγραφα [21]. Το δίκαιο των Ηνωμένων Πολιτειών λαμβάνει ως δεδομένη την πρόσβαση του κοινού στα έγγραφα. Θέτει μόνον κάποια όρια στην πρόσβαση στα έγγραφα για να προστατεύσει πληροφορίες που είναι εμπιστευτικές [22] και επιτρέπει στα δικαστήρια να κηρύξουν, εάν χρειάζεται, άλλα έγγραφα ως απόρρητα. Οι Federal Rules of Civil Procedure για παράδειγμα ορίζουν ότι:

«Για θεμιτούς λόγους, το δικαστήριο έχει τη δυνατότητα με διάταξή του σε υπόθεση:

(1) να ζητήσει τη σύνταξη πρόσθετων πληροφοριών· ή

(2) να περιορίσει ή να απαγορεύσει την εξ αποστάσεως ηλεκτρονική πρόσβαση τρίτων σε έγγραφο κατατεθέν ενώπιον του δικαστηρίου [23].»

28. Ελλείψει παρόμοιας διάταξης, αυτά τα έγγραφα είναι άμεσα διαθέσιμα για το κοινό. Τα ομοσπονδιακά δικαστήρια παρέχουν πρόσβαση μέσω του Διαδικτύου στις

18 — Nchamihigo, Decision on Prosecution Motion on the Filing of the Defence Notice of Appeal, 30 Μαρτίου 2009, ICTR-2001-63-A.

19 — Κανονισμός Διαδικασίας και Αποδείξεων του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, ICC-ASP/1/3, κανόνας 15· http://www.icc-cpi.int/Menus/ICC/Situations+and+Cases/Cases/.

20 — Αξίζει να σημειωθεί ότι κατά τη διαδικασία επιλύσεως των διαφορών στα πλαίσια του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου, αν και τα έγγραφα των διαδίκων θεωρούνται απόρρητα (άρθρο 18, παράγραφος 2, του μνημονίου συμφωνίας για την επίλυση των διαφορών), οι εκθέσεις της ειδικής ομάδας και του δευτεροβάθμιου οργάνου παρέχουν μία εξαιρετικά λεπτομερή περιγραφή των εγγράφων των διαδίκων και πολύ συχνά είτε τα επισυνάπτουν είτε τα αναπαράγουν. Οι διάδικοι είναι εντούτοις ελεύθεροι να δημοσιοποιούν τα δικόγραφά τους εάν το επιθυμούν. Βλ. Davey, W, «Proposals for Improving the Working Procedures of WTO Dispute Settlement Panels», *WTO Dispute Settlement System 1995-2003*, F. Ortino & E.U. Petersmann (επιμέλεια), τόμος 18, *Studies in Transnational Economic Law,* Kluwer (2004), σ. 20.

21 — Ο τέως πρόεδρος του Ανωτάτου Δικαστηρίου των Ηνωμένων Πολιτειών (Chief Justice of the United States Supreme Court) Willliam H. Rehnquist [*Constitutional Law and Public Opinion* (1986) 20 Suffolk U. L. Rev. 751], τόνισε μεταξύ άλλων ότι οι δικαστές αναπόφευκτα επηρεάζονται από την κοινή γνώμη, πράγμα το οποίο μολαταύτα μπορεί να έχει θετικό αποτέλεσμα και να οδηγήσει σε «μεγάλες» αποφάσεις.

22 — Βλ., για παράδειγμα, τον ομοσπονδιακό κώδικα πολιτικής δικονομίας (Federal Rules of Civil Procedure), άρθρο 5, παράγραφος 2 (σχετικά με τις πληροφορίες προσωπικού χαρακτήρα όπως τον αριθμό κοινωνικής ασφάλισης και τους αριθμούς τραπεζικών λογαριασμών)· τον ομοσπονδιακό κώδικα αποδείξεως (Federal Rules of Evidence), άρθρο 412 c, παράγραφος 2 (σχετικά με τις αποδείξεις επί της προγενέστερης σεξουαλικής συμπεριφοράς θυμάτων βιασμού).

23 — Federal Rule of Civil Procedure, 5.2 (e).

δικογραφίες, συμπεριλαμβανομένων των κατατεθέντων από τους διαδίκους εγγράφων [24]. Πολλά από αυτά τα έγγραφα και, κυρίως, τα κατατεθέντα σε υποθέσεις μεγάλης απήχησης είναι επίσης διαθέσιμα στο κοινό μέσω βάσεων νομικών δεδομένων όπως το Westlaw. Πράγματι, τα έγγραφα των διαδίκων είναι συχνά διαθέσιμα στο Westlaw εντός ελαχίστων εργασίμων ημερών από την κατάθεσή τους ενώπιον δικαστηρίου.

29. Εντούτοις, ενώ οι κοινές παραδόσεις των κρατών μελών δεν απαιτούν το απόρρητο των εγγράφων και ενώ φαίνεται να μην υπάρχει λόγος να το πράξουν, δεν τάσσονται και υπέρ της ενάντιας θέσεως, ήτοι ότι το δικαίωμα στην ορθή απονομή της δικαιοσύνης απαιτεί γενικευμένη πρόσβαση του κοινού στα έγγραφα των διαδίκων [25]. Μόνο δύο κράτη μέλη –η Σουηδία και η Φινλανδία– αναγνωρίζουν το δικαίωμα προσβάσεως στα έγγραφα σε εκκρεμείς υποθέσεις. Με μεγάλη διαφορά, η κοινή θέση των περισσοτέρων κρατών μελών (συμπεριλαμβανομένης της Γερμανίας, της Εσθονίας, της Ιρλανδίας, της Ισπανίας, της Πολωνίας, της Πορτογαλίας, της Σλοβενίας και της Τσεχικής Δημοκρατίας) είναι η ακόλουθη: τα δικαστήρια έχουν τη δυνατότητα να επιτρέψουν την πρόσβαση αλλά η σχετική κρίση αφήνεται στη διακριτική τους ευχέρεια ή εξαρτάται από τη στάθμιση των διαφόρων συμφερόντων σε μία συγκεκριμένη υπόθεση. Σε μερικά κράτη μέλη στα οποία προβλέπεται ένα είδος προσβάσεως στα δικαστικά έγγραφα, οι συναφείς κανόνες και πρακτικές διαφοροποιούνται αναλόγως του τύπου της υποθέσεως ή του δικαστηρίου ενώπιον του οποίου αυτή εκκρεμεί (για παράδειγμα, στην Αυστρία, τη Γαλλία, τη Δανία, την Ελλάδα, το Ηνωμένο Βασίλειο και την Κύπρο). Πρέπει να υπογραμμιστεί για μία ακόμη φορά ο αποφασιστικός ρόλος των δικαιοδοτικών οργάνων σε όλα αυτά τα εθνικά συστήματα να κρίνουν κατά πόσον η πρόσβαση στα έγγραφα είναι δικαιολογημένη. Τέλος, σε μία μειονότητα κρατών μελών (Κάτω Χώρες, Λουξεμβούργο και Ουγγαρία), η πρακτική συνίσταται στην απαγόρευση προσβάσεως στα έγγραφα της δικογραφίας μιας υποθέσεως.

30. Δεδομένων των ανταγωνιστικών συμφερόντων που διακυβεύονται και της παρούσης ελλείψεως συναινέσεως μεταξύ των κρατών μελών, φρονώ ότι το Δικαστήριο θα πρέπει να κινηθεί προσεκτικά αναφορικά με το οικείο θέμα. Καθώς κάθε υπόθεση εγείρει διαφορετικά ερωτήματα, οι αντιτιθέμενες μεταξύ τους αιτιολογίες θα πρέπει να σταθμίζονται με προσοχή όταν εφαρμόζονται σε συγκεκριμένη υπόθεση και το ζήτημα να κρίνεται κατά περίπτωση. Εκτιμώ, τουλάχιστον προς το παρόν, ότι είναι ευκταίο να αποφευχθεί η επιβολή πολύ γενικών ή αντίστοιχα περιοριστικών κανόνων, οι οποίοι είτε να απαιτούν την πρόσβαση σε όλες τις υποθέσεις είτε να αρνούνται την ύπαρξη ενός τέτοιου δικαιώματος. Πρόκειται για ένα θέμα όπου το δίκαιο θα πρέπει να αναπτυχθεί σταδιακά και κατά περίπτωση. Η στάθμιση από το Δικαστήριο των αντιτιθέμενων συμφερόντων σε κάθε υπόθεση πραγματοποιείται καλύτερα κατόπιν ακροάσεως των διαδίκων. Με την πάροδο του χρόνου, εάν τα κράτη μέλη συνεχίσουν να τείνουν προς μία ευρεία δυνατότητα προσβάσεως του κοινού στα έγγραφα, η νομολογία θα μπορεί να εξελιχθεί κι αυτή προς την ίδια κατεύθυνση. Προς το παρόν, όταν το κοινό ζητεί να του επιτραπεί η πρόσβαση στη δικογραφία εκκρεμούς υποθέσεως, εναπόκειται, κατά τη γνώμη μου, στο Δικαστήριο να εξετάσει με προσοχή τα εμπλεκόμενα

24 — Για περισσότερες πληροφορίες, βλ. http://pacer.psc.uscourts.gov/pacerdesc.html.

25 — Σημείωμα έρευνας 2/126.

συμφέροντα και να κρίνει αν πρέπει να χορηγηθεί η πρόσβαση στα έγγραφα.

Γ — *Υποθέσεις στις οποίες έχει ήδη εκδοθεί οριστική απόφαση*

31. Με το πέρας της διαδικασίας, ωστόσο, το ζήτημα που τίθεται προς επίλυση είναι πιο εύκολο. Η απάντηση στο βασικό ερώτημα –εάν η δημοσιοποίηση των εγγράφων προσβάλλει την αμερόληπτη διεξαγωγή της δίκης– είναι αναμφίβολα «όχι». Το Δικαστήριο έχει ήδη εξετάσει τα κατατεθέντα από τους διαδίκους έγγραφα, έχει διασκεφθεί και έχει αποφανθεί· η ένδικη διαδικασία έχει ήδη περατωθεί και δεν μπορεί πλέον να επηρεαστεί από τη δημοσίευση των υπομνημάτων των διαδίκων.

32. Επιπλέον, άλλες θεωρήσεις σχετικά με τη δημοσιότητα της δίκης και την επαρκή αιτιολόγηση της αποφάσεως συνηγορούν υπέρ της δημοσιοποιήσεως παρόμοιων εγγράφων. Ένας από τους πρωταρχικούς στόχους του δικαιώματος σε επαρκή αιτιολογία της αποφάσεως είναι να καταστήσει σαφείς στο κοινό τους λόγους για τους οποίους το Δικαστήριο εξέδωσε τη συγκεκριμένη απόφαση και τη διαδικασία μέσω της οποίας κατέληξε σε αυτή. Όπως έχει εξηγήσει ο Neil MacCormick, η νομική επιχειρηματολογία έχει αιτιολογητική λειτουργία: όχι μόνον ο δικηγόρος, συνήγορος στην υπόθεση, επιχειρηματολογεί για να αποδείξει γιατί, υπό τις συγκεκριμένες περιστάσεις, η απόφαση θα πρέπει να είναι ευνοϊκή προς τον πελάτη του, αλλά και ο δικαστής, αιτιολογώντας την απόφαση, επιχειρεί να καταδείξει ότι ο τρόπος με τον οποίο επέλυσε τη διαφορά είναι δικαιολογημένος [26]. Είναι ακριβώς η αιτιολογητική λειτουργία εκείνη η οποία χαρακτηρίζει την ιδιάζουσα μορφή ευθύνης την οποία υπέχουν τα δικαιοδοτικά όργανα και η οποία σχετίζεται με την ποιότητα της διαδικασίας διασκέψεως και της προκύπτουσας από αυτήν επιχειρηματολογίας. Η δυνατότητα προσβάσεως στα έγγραφα των διαδίκων είναι καίρια στο πλαίσιο αυτής της διαδικασίας, αφού επιτρέπει στο κοινό να κατανοήσει και τα επιχειρήματα τα οποία προβλήθηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου και τους λόγους για τους οποίους αυτά έγιναν δεκτά ή απορρίφθηκαν. Χωρίς πρόσβαση στη δικογραφία, η παρακολούθηση και κατανόηση μιας υποθέσεως κινδυνεύει να καταστεί μια καθαρά θεωρητική δυνατότητα, στερούμενη οποιασδήποτε πρακτικής αξίας, αφού επιβάλλεται να έχει το κοινό πρόσβαση στα έγγραφα για να αντιληφθεί την ουσία της υποθέσεως και να εκτιμήσει τον τρόπο διεξαγωγής της δικαιοδοτικής διαδικασίας. Η πρόσβαση στη δικογραφία συμβάλλει επίσης και στην εξασφάλιση συμφωνίας μεταξύ της διασκέψεως του Δικαστηρίου αυτής καθαυτήν και του σκεπτικού της αποφάσεως.

33. Ένα άλλο ζήτημα σχετικό με την ειδική αυτή ευθύνη που υπέχουν τα δικαστήρια είναι το ακόλουθο: η δυνατότητα προσβάσεως

26 — MacCormick N., *Legal Reasoning and Legal Theory*, Clarendon Press Oxford, 1978, σ. 14.

στη δικογραφία της υποθέσεως ενδέχεται να αυξήσει γενικώς την εμπιστοσύνη του ευρωπαϊκού κοινού στο δικαιοδοτικό σύστημα της Ένωσης, διαμηνύοντας ότι η ένδικη διαδικασία δεν διεξάγεται σε απόλυτη μυστικότητα αλλά υποβάλλεται στον έλεγχο του κοινού [27], όχι ενός δημοσίου ελέγχου πολιτικής φύσεως αλλά ενός ελέγχου βασισμένου στα προβληθέντα στην υπόθεση νομικά επιχειρήματα και στην αιτιολογημένη απάντηση του Δικαστηρίου. Η θεώρηση αυτή έχει ιδιαίτερη σημασία για το Δικαστήριο, το οποίο, εκ φύσεως, δεν είναι τόσο προσιτό στους πολίτες της Ευρώπης όσο τα εθνικά δικαστήρια και λόγω γεωγραφικής αποστάσεως αλλά και λόγω μικρότερης εξοικείωσης με τις διάφορες διαδικασίες του. Η χορήγηση προσβάσεως στα έγγραφα της δικογραφίας θα συμβάλει στη μείωση της αποστάσεως μεταξύ των Ευρωπαίων πολιτών και του Δικαστηρίου, καθιστώντας την ενώπιόν του διαδικασία πιο προσιτή και διαφανή.

34. Εκτός των άλλων, ενώ οι δικαστικές αποφάσεις ορίζουν (ομόφωνα ή όχι) την ορθή νομική λύση της διαφοράς, δέχονται ταυτόχρονα ότι η λύση που δίνεται είναι προϊόν πλειόνων αντιτιθέμενων απόψεων ως προς την ορθή απόφαση. Παραδόξως, η εγκυρότητα με την οποία το δικαστήριο ερμηνεύει και εφαρμόζει τον νόμο πηγάζει από τη δριμεία πολλές φορές αντιπαράθεση των διαδίκων. Με το να λαμβάνεται υπόψη το σύνολο των διαφορετικών και αντιθέτων απόψεων περί δικαίου θεμελιώνεται η εγκυρότητα του προσδιορισμού του από το Δικαστήριο. Υπό αυτή την έννοια, η πρόσβαση στα υπομνήματα των διαδίκων και η μέσω αυτής δυνατότητα εντάξεως της αποφάσεως του Δικαστηρίου σε συγκεκριμένο πλαίσιο διαβεβαιώνει τους διαφωνούντες ότι η άποψή τους ελήφθη δεόντως υπόψη από το Δικαστήριο κατά τη διάσκεψή του, μολονότι τελικά δεν επικράτησε. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό δεδομένου ότι δεν δημοσιεύονται οι γνώμες της μειοψηφίας [28]. Αυτό είναι σημαντικό και διότι ευνοεί τη συνεχή συζήτηση όχι μόνον ως προς το τι ισχύει στο δίκαιο, αλλά και ως προς το τι θα έπρεπε να ισχύει.

35. Ιστορικά, η εκ μέρους του Δικαστηρίου δημοσίευση της εκθέσεως ακροατηρίου, η οποία συνοψίζει τα επιχειρήματα των διαδίκων, εξυπηρέτησε αυτόν τον σκοπό παρέχοντας στο κοινό και στη νομική κοινότητα πλήθος απαραίτητων πληροφοριών [29]. Η εγκατάλειψη από το Δικαστήριο, για κατανοητούς λόγους, της πρακτικής της δημοσιεύσεως αυτών των εκθέσεων παρέχει ένα πρόσθετο επιχείρημα υπέρ της δημοσιοποιήσεως των υπομνημάτων των διαδίκων.

27 — Για το συναφές επιχείρημα αναφορικά με τη δημοσιότητα της νομοθετικής διαδικασίας, βλ. προμνησθείσα απόφαση Turco (σκέψη 46).

28 — Ακόμα και αν, περιστασιακά, οι προτάσεις των γενικών εισαγγελέων ενδέχεται να αντιπροσωπεύουν τη διαφορετική άποψη στο Δικαστήριο.

29 — Οι προτάσεις των γενικών εισαγγελέων μερικές φορές παρέχουν επίσης ορισμένες πρόσθετες πληροφορίες αλλά δεν έχουν καθιερωθεί για να επιτελούν αυτή τη λειτουργία (ούτε θα πρέπει να έχουν αυτό ως στόχο).

36. Οπωσδήποτε θα υπάρξουν υποθέσεις όπου η πρόσβαση δεν θα επιτρέπεται λόγω πιο σημαντικών, αντίθετων προς αυτήν, θεωρήσεων, των οποίων παραδείγματα προφανή, όχι όμως και μοναδικά, είναι η προστασία των ευαίσθητων δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και η προστασία των ανηλίκων. Σε ορισμένες υποθέσεις, η σημασία που αποδίδεται στις εν εξελίξει διαπραγματεύσεις με τα κράτη μέλη μπορεί επίσης να δικαιολογεί τον περιορισμό της προσβάσεως στη δικογραφία για κάποιο χρονικό διάστημα μετά το πέρας της διαδικασίας. Ενώ, κατά βάση, μετά την έκδοση της αποφάσεως, η πρόσβαση θα έπρεπε να είναι ο κανόνας, σ' αυτές τις υποθέσεις το απόρρητο θα πρέπει να εξασφαλίζεται ως εξαίρεση από τον κανόνα. Απόκειται για μία ακόμη φορά στο Δικαστήριο, είτε αυτεπαγγέλτως είτε κατόπιν διατυπώσεως σχετικού αιτήματος από τους διαδίκους, να αποφασίζει ότι συγκεκριμένα έγγραφα ή μέρη αυτών ή και το σύνολο των εγγράφων της δικογραφίας, θα πρέπει να παραμείνουν απόρρητα ακόμα και μετά το πέρας της διαδικασίας.

37. Κατά συνέπεια, με την έκδοση της οριστικής αποφάσεως τα υπομνήματα των διαδίκων θα πρέπει να είναι προσιτά στο κοινό εκτός εάν εξαιρετικοί λόγοι επιβάλλουν σε συγκεκριμένη υπόθεση αυτά να παραμείνουν απόρρητα. Εντούτοις, δεν μπορεί να υποτεθεί ότι τέτοιοι λόγοι υπάρχουν σε όλες τις υποθέσεις. Δεδομένης της βαρύτητας των λόγων που συνηγορούν υπέρ της δημοσιοποιήσεως αυτών των πληροφοριών, αυτές οι εξαιρέσεις θα πρέπει να είναι περιορισμένες.

38. Εφόσον κατέστη σαφές ότι η πρόσβαση θα πρέπει να αποτελεί τον κανόνα στις περατωθείσες υποθέσεις, συνάγεται ότι σ' αυτές τις υποθέσεις οι διάδικοι θα πρέπει επίσης να μπορούν να δημοσιοποιήσουν τα γραπτά υπομνήματά τους ή αυτά άλλου διαδίκου, εάν το επιθυμούν. Οι θεωρήσεις που αφορούν την αμερόληπτη διεξαγωγή της δίκης ή την τήρηση της αρχής της ισότητας των όπλων, και οι οποίες συνηγορούν υπέρ του απορρήτου των εγγράφων ενόσω εκκρεμεί η δίκη και κυρίως επιβάλλουν να αποφασίζει μόνο του το Δικαστήριο επί της υποθέσεως, παύουν να υφίστανται άπαξ και το Δικαστήριο εκδώσει την απόφασή του. Επαναλαμβάνω ότι μπορεί να υπάρξουν περιπτώσεις στις οποίες το απόρρητο να χρειάζεται να διατηρηθεί και μετά την έκδοση της αποφάσεως. Το Δικαστήριο έχει την ευθύνη και το αποκλειστικό προνόμιο, είτε αυτεπαγγέλτως είτε κατόπιν αιτήσεως του ενδιαφερόμενου διαδίκου, να προσδιορίζει αυτές τις περιπτώσεις και να επιβάλλει στους διαδίκους ιδιαίτερες υποχρεώσεις περιορισμού της δημοσιοποιήσεως ή να τις απαγορεύει εντελώς ακόμη και μετά το πέρας της διαδικασίας.

39. Εν κατακλείδι, τα αιτήματα του κοινού για πρόσβαση στα κατατεθέντα από τους διαδίκους έγγραφα αναφορικά με εκκρεμή υπόθεση πρέπει να υποβάλλονται στο ίδιο το Δικαστήριο. Αυτά τα έγγραφα αποτελούν στοιχεία της ένδικης διαδικασίας και το Δικαστήριο είναι το πλέον αρμόδιο όργανο να εκτιμήσει ανεπηρέαστο εάν η πρόσβαση στα έγγραφα είναι ικανή να διαταράξει την ομαλή και αμερόληπτη διεξαγωγή της δίκης ή να προσβάλει άλλα νόμιμα συμφέροντα. Ακόμη και αν το Δικαστήριο κρίνει ότι τα υπομνήματα των διαδίκων εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 1049/2001 και αποφασίσει στην υπό κρίση υπόθεση βάσει αυτού του κανονισμού, το ζήτημα επί της

ουσίας παραμένει το ίδιο, ήτοι υπό ποιους όρους επιτρέπεται η πρόσβαση στα έγγραφα. Φρονώ ότι, στις εκκρεμείς υποθέσεις, θα πρέπει να αποφευχθεί η επιβολή ενός αυστηρού κανόνα κατά το παρόν στάδιο εξελίξεως της σχετικής νομικής θεωρίας και ότι, αντ' αυτού, είναι προτιμότερο να υιοθετηθεί μια προσεκτική κατά περίπτωση προσέγγιση. Αντιθέτως, σε ό,τι αφορά περατωμένες υποθέσεις, είναι εύλογη η υιοθέτηση μιας γενικής αρχής ευνοϊκής προς την πρόσβαση στα έγγραφα. Αυτό συνεπάγεται επίσης ότι, σε περατωθείσες υποθέσεις, οι διάδικοι μπορούν να δημοσιοποιούν με δική τους πρωτοβουλία τα δικά τους υπομνήματα ή αυτά των άλλων διαδίκων· μετά την έκδοση της αποφάσεως δεν είναι πλέον απαραίτητο να παραμένουν υπό τον αποκλειστικό έλεγχο του Δικαστηρίου. Στην περίπτωση αυτή, ο κανονισμός 1049/2001 έχει πράγματι εφαρμογή και η Επιτροπή θα πρέπει να εξετάζει κάθε αίτημα κατά περίπτωση, υπό το πρίσμα των προαναφερθεισών στις παρούσες προτάσεις αρχών. Εντούτοις, θα πρέπει πάντοτε να μπορεί το Δικαστήριο να επιβάλλει στους διαδίκους την υποχρέωση τηρήσεως του απορρήτου των εγγράφων, εάν το κρίνει δίκαιο και ορθό.

III — Πρόταση

40. Κατόπιν του συνόλου των προηγουμένων σκέψεων, προτείνω στο Δικαστήριο:

— να αναιρέσει την απόφαση του Πρωτοδικείου της 12ης Σεπτεμβρίου 2007 στην υπόθεση Τ-36/04·

— να ακυρώσει την απόφαση της Επιτροπής της 20ής Νοεμβρίου 2003, και

— να διατάξει την Επιτροπή να επανεξετάσει το αίτημα της API, της 1ης Αυγούστου 2003, βάσει της αποφάσεώς του στην υπό κρίση υπόθεση.